GENUINA RATIOCINATIO CIRCA DECRETUM

ejusquè Executionem

in Negotio

THORUNENSI

ANNO 1724. *agitato*,

Ab amante Veritatis, & Legum Patriarum

CIVE

Luci publicæ data

ANNO 1725.

NUlla facilè post hominum memoriam sententia tantos peperit strepitus, animorumq; motus, quantos ea, quæ Superiore Anno in Causa tumultûs Thorunensis pronuntiata, Executioniquè est mandata.

Ex ipsis Catholicis nonnulli, negotio nondum satis perspecto, naturali hominibus miseratione ducti, nonnihil duriùs hìc actum existima-

verunt. Cæteri verò ab his Sacris alieni, ad primos de ea rumores, adeo adversùs nos præoccupati sunt, ut nè expectatâ quidem penitiore rei cognitione, hanc judicandi rationem, tanquam inexcusabilem, injustam, crudelem, ac barbaram, sermonibus ubiq; differrent; nec in Iudices modò, qui eam sententiam pronuntiaverant, & in Actores, qui ansam ei dederant, sed & in Universam Rempublicam Nostram, summâ vehementiâ, ac acerbitate invecti, eos, in quos tamen nulla ipsis Iurisdictio competit, in antecessum inauditos condemnarent. Imò rem nimiùm quantùm exaggerantes, tanta cum invidia repræsentârunt, ac si omnibus Principibus, Rebusquè publicis Protestantibus, ijs præsertim, qui Pacem Olivensem, vel pepigerunt, vel pro ea fidejusserunt, hac de re satisfactionem flagitandi, & sumendi etiam, non solùm jus esset, sed & obligatio incumberet. Nequè res intra fines privatarum repræsentationum substitit; ex ipsis Aulis etiam Protestantium Principum, nonnullæ eòusq; commotæ fuerunt, ut non mitiùs ea de re judicarent, & multis comminationibus additis, ac sub eventuali propemodum belli denuntiatione, sententiam hanc post ejus Executionem etiam rescindi & immutari, aliaq; adhuc majora postularent.

Quis est, qui ignoret, quantoperè hac in parte, (: siquidem scriptis, & relationibus in publicum emissis fides habenda est:) præ cæteris elaboraverit Aula Prussica, tametsi Reipublicæ Nostræ sempiterno fœdere juncta; quamqué nihil ea

fe-

ſecerit reliqui, quò & alios; in primis S. R. M. Magnæ Britanniæ ad Societatem ſollicitaret?

Sed, quæ inter Principes hâc de Causa acta ſunt, nos quidem lubenter prætermittimus, cum quibus Rex Noſter Sereniſſimus, & Reſpublica hoc negotium conficient, & ad poſtulata eorum, prout visùm ipſis fuerit, reſpondebunt.

Cum verò tot privatorum hominum ſcripta, tantùm non quotidie prodeant, quibus Acta Iudicij Noſtri Aſſeſſorialis peſſimè traducuntur, & omnes ferè Proteſtantium Aulæ in Nos concitantur, Civi bono & fideli ſubdito integrum, puto, erit, contra hos Reipublicæ Noſtræ cauſam ſuſcipere.

Dabimus igitur hoc pietati erga Patriam, & amori pacis & tranquillitatis publicæ, ut eâ, quâ fieri poteſt brevitate, oſtendamus, fruſtra eſſe eos, qui hanc rem adeò exagitant; nullo prorſus idoneo fundamento niti, qui injuſtitiæ, ac crudelitatis accuſant, quæ hac in Cauſa acta ſunt.

Rempublicam quoquè Noſtram, nemini ad reddendas rerum geſtarum rationes obſtrictam eſſe, neque quemquam has ab ea exigere poſſe: denique Olivenſem pacem haud quaquàm à Nobis violatam eſſe, & necquidquam obtentui ſumi, & ab ijs certè, qui hactenus, vel maximè ad eam provocârunt, contra nos non poſſe allegari.

Qua in re ita verſabimur, ut omnia, eâ quâ fieri poteſt animi moderatione, procul omni vehementiâ, ac inſectatione, exponamus, atq; ab ijs, qui remoto partium ſtudio rem penitiùs perpendent, ut in poſterum de ea æquius Iudicium ferant, Nos impetraturos confidimus. Quod ſi igitur quis

ſententiam aliquam injuſtitiæ, & crudelitatis arguere velit, neceſſe eſt, ut ante omnia probè expendat, quale ſit, quod commiſſum eſt delictum? ſitnè pœna delicto, & patrijs legibus conveniens? Utrùm accuſati criminis fuerint convicti? an Iudex cauſam debito modo tractaverit? Hæc verò, quis credat, illis, qui hactenus vel maximè in ſententiam Thorunenſem vehementiſſimis ſcriptis invecti ſunt, cognita & perſpecta fuiſſe?

Quæ cùm ita ſint, non equidem eſt mirandum, ſententiam hanc ipſis duriorem viſam eſſe; ſed hoc tamen excuſari vix poteſt, quòd antequam de his cognoverint, continuò Iudicium ferre, totumquè hunc agendi modum, injuſtum, crudelem, ac barbarum dicere audeant?

Ipſa ſanè, quæ lata eſt ſententia, & Acta publica luculenter oſtendunt, non hic unum duntaxat delictum, ſed delictorum cumulum occurrere: vim publicam, tumultum, invaſionem Locorum Religioſorum, violationem ſecuritatis publicæ, furta, ſacrilegia, homicidium, profanationem Sacrorum, blaſphemiam, & plura alia.

Dici vix poteſt, quòuſqué tumultuantium rabies proceſſerit; hi enim, die 17. Julij maximâ violentiâ uſi, primùm in Scholas, deinde etiam in Collegium ipſum Patrum Jeſuitarum armatâ manu impetum fecerunt, & per vim revulſis portarũ clauſtris, quidquid ſors objecit, confregerunt, gladijs aut cultris diſſecuerunt, aut glandibus plumbeis trajecerunt; quidquid pecuniæ & ſupellectilis repertum, diripuerunt, abſtulerunt, Perſonas Religioſas malè habitas verberârunt, vulnerârunt, unum eorum

rum Sacram Euchariſtiam furori huic eximere conantem, tantâ immanitate exceperunt, ut ex eo tempore non convaluerit, ſed aliquot menſibus elapſis mortem obierit.

His adde Altaria, Oratoria, & Sacella profanata; deſtructa, deſolata, Imagines Chriſti tam Cruci affixi, quàm alias, Matris itidem ejus, & Sanctorum, gladijs perforatas, diffractas, dilaceratas, pedibus conculcatas, & quòd adhuc veſaniùs eſt, in publicā plateam comportatas, cum effuſione multarum blaſphemiarum, igne combuſtas, omniaq; proteruitatis genera, quæ furor ſuggeſſit, perpetrata.

Tot inter delicta nullum fere eſt, quod non vel ſolum, capitis pœnâm mereatur.

Ex omni tamen facinoroſorum numero, nonniſi perpauci, atq; ij quidem, qui eorum, quæ diximus, delictorum fere omnium ſimul rei deprehenſi fuerant, hâc pœnâ affecti ſunt.

Numquid apud Proteſtantes, ijs in Regionibus, ubi eorum Religio præ alijs dominatur, cum Catholicis hujuſmodi crimina patrantibus, mitiùs agetur?

Nonné quibusdam in locis ij etiam, qui tantùm in Iudæorum aliquam Synagogam ſimili proteruitate irruerint, non minùs graves pœnas perſolvent?

Sanè de Judicio Noſtro Aſſeſſoriali verè poteſt prædicari, illius tantam fuiſſe moderationem, ut delinquentes, habito ſimul ad eorum religionem reſpectu, mitiore etiam pœnâ affecerit, quàm ſi id generis delicta Catholici commiſiſſent. Hi

enim in ſimili ſcelere, ſine dubio planè ad ignis ſupplicium condemnati fuiſſent.

Ad hanc ordinariæ pœnæ mitigationem non parùm commovit Iudices, toto Terrarum Orbe celebrata Clementia, ac gratia Sereniſſimi Regis Noſtri, qui, ſi per ipſum ſtetiſſet, & ſi juſtitia id permiſiſſet, dubium non eſt, quin delinquentibus, lubentiſſimè pœnam planè remiſſurus, aut certè ulteriùs imminuturus fuiſſet.

Acceſſit Senatorum Noſtrorum ſingularis animi æquitas, quorum prudentiſſimis admonitionibus Iudices locum reliquerunt.

Sententia igitur hæc nè quidem nimis dura, nedum crudelis, & barbara, dici poteſt; Quanquam utrùm mitior illa ſit, an durior, non quæritur, ſed, an Patrijs legibus congruat?

Sit lex dura, modò ſit ſcripta: Quis verò neſcit, tumultus & ſeditiones, ſecundùm Conſtitutiones Regni Noſtri, penè pro perduellionis crimine haberi? & vel œdium privatarum, nedum Locorum religioſorum invaſores, vigore Conſtitutionis quæ Anno 1607. lata eſt, morte mulctari?

Quantâ ſeveritate non utitur Jus Saxonicum Commune, etiam apud Nos receptum, Jus item Culmenſe, in Sacrilegia, vim publicam, & blaſphemias? Has Leges & Conſtitutiones in perſcribenda hac ſententia, Judices Noſtri ſummâ religione ſecuti ſunt.

Quòd ſi quis obijciat, reos criminum, quorum accuſati ſunt, minùs fuiſſe convictos? hæc ipſa ſententia, & acta Iudicialia alia omnia docebunt.

Non-

Nonnulli reorum, nè ipſi quidem, quæ patraverant, inficiati ſunt. Ex utraqué parte viginti ſex teſtes producti, & ſinguli, jurejurando interpoſito, examinati ſunt; atque in his complures Lutherani, ſontes non minùs admiſſorum facinorum convicerunt. Quàmvis nemo fortè dubitaverit, quin Diſſidentes criminum etiam per Catholicos teſtes convinci poſſint.

Accedit, quòd ij ipſi, qui ſententiam hanc hactenus enixiſſimè impugnare conati ſunt, non tamen auſi fuerint negare, eos, qui pœnas morte dependerunt, delictorum fuiſſe convictos. Et quo, quæſo, colore, negare hoc poterunt ij, qui nequé Actorum rothulos, nequé teſtium depoſitiones unquam perlegerunt, aut ſaltem inſpexerunt?

Nonné ipſa æquitas, & ea, quæ pro tanto judicio, imò pro quocunqué judice militat præſumptio expoſcit, ut legitimè, & ſecundùm acta, & probata pronuntiâſſe credamus, donec contrarium evidenter demonſtretur?

Quòdſi aliquando ijs, penes quos hujus rei arbitrium eſt, viſum fuerit, pleniùs hæc & copioſiùs deduci, ipſa Acta publica eorum, qui ſententiam hanc pronuntiàrunt, fidem & integritatem omnibus luculenter probabunt.

Sed & negari nequit, cauſam, debito modo, ordine, ac tempore, pertractatam eſſe. Quippe ad negotij hujus diſquiſitionem, tres & viginti Viri, Jlluſtriſſimi, ac præſtantiſſimi, ex diverſis Regni Provincijs, tanquam recuperatores, (: vulgò Commiſſarij:) conſtituti ſunt, Citationes in jus ritè factæ, Judicium recuperatorium, quod Commiſſio-

missionem dicunt, debito tempore & loco constitutum, ac publicatum. Inquisitio Thorunij die 16. Septembris inchoata, partibus litigantibus interrogatoria & articuli exhibiti, exceptiones adversùs testes admissæ, Jurisjurandi formulæ de Communi Omnium sententia præscriptæ, atqué ab una quaqué Parte viginti sex testes designati, debito modo per quatuor septimanarum spatium examinati sunt, & rothuli, quos omnes Commissarij nominatim subscriptionibus & sigillis suis corroboraverant, die 14. Octobris ad Iudicium Assessoriale Varsaviam transmissi.

Hìc quoqué die 19 Octobris: Civitatis Deputati, cum duobus Causarum Patronis, ad defensionem admissi, & post tria demum consveta legitimi temporis intervalla, negotium pro consummato, & concluso habitum est.

Quo facto, per Constitutos Iudices, & Assessores, causa denuo deliberata & expensa, tandemquè die 13. Novembris sententia ad legum normam perscripta, lata, atquè postea ab Universa Republica comprobata, & confirmata, adeoq; hac in re, omni ex parte, debita legalitas, & formalitas accuratè fuit observata.

Demonstrent, si possunt, ij, qui huic rei contradicere audent, quanam in parte non ritè & secundùm Leges fuerit actum! aut, si id nequeant, nequé enim unquam demonstrare poterunt, desinant aliquando, talia Nobis obijcere.

Unum est, quod solum, aliquam rigoris speciem præseferre videtur, idquè potissimùm exaggerârunt, qui sententiam Judicij Assessorialis hactenus

tenus

tenus impugnârunt, quòd præter reos criminis, ipsa simul Civitas, unà cum Magistratu punita, imperatumqué fuerit, ut in posterum etiam Catholici, ad dignitates in Curia admitterentur, & dissidentes de templo, atque adjecto eidem Monasterio, quod in Gymnasium converterant, & quibus hactenus usi fuerant, decederent. Sed quomodo poterunt Censores Nostri etiam hac de re, rectum ferre judicium, sinè actis, sinè probationibus, atqué absquè Constitutionum Nostri regiminis notitia?

Quòd si Officio suo, Magistratus, ut par erat, satisfecisset, si tumultui obstitisset, aut jam cóórtum repressisset, nec indulsisset improbitati Civium; si post patrata facinorá inquisivisset in reos criminum, atqué seriò rem egisset, nec nocentium causam defendendo suam fecisset, nemo profectò, qualemcunqué pœnam ei irrogare potuisset. Alia autem omnia docent, sententia & acta, nimirum, nonnullos ex Magistratu tumultum tranquillo animo inspectásse, & licet commonefactos, imò rogatos, ut suas partes agerent, non fecisse officium, nequé proterviam tumultuantium, cùm possent, cohibuisse. Ut taceamus suspicione criminis non carere, quòd portæ Urbis ante cóórtum adhuc tumultum, solitò citiùs clausæ, quòd ex tribus Urbis regionibus, Cives cum armis præsto esse jussi, tumultum tamen, si non auxerint, minùs certè represserint, sed dum otiosos spectatores agerent, tumultuantibus potiùs instar præsidij fuerint.

Clarè compertum erat Judicio, Magistratûs

Præſidem, tumultum adeò non impediviſſe, ut potiùs augere ſtuduerit. Quid, quòd ante domum Vice Præſidis maximæ petulantiæ commiſſæ, & diffractarum Imaginum Chriſti, Altariumq; Reliquiæ igne publicè combuſtæ fuerint, illo, ne minimam quidem indignationem præſeferente? Nec etiam poſt commiſſa facinora id curæ fuit Magiſtratui, ut in rem accuratiùs inquireret, & reos criminum puniret, ſed id potiùs egit, ut defenſiones eorum inſtrueret.

Quibus omnibus ritè perpenſis, Magiſtratum Thorunenſem participem ſe tumultûs reddidiſſe, vix ambigendum eſt.

Magiſtratũ verò, ſi, quantùm in ipſo eſt, tumultũ non impediat, ſedet, & puniat, ad cauſam dicendam in Judicium vocari poſſe, nemo facilè negabit.

Reipublicæ Noſtræ leges, non aliàs magis, quàm hac in parte ſeveræ ſunt. Cracoviæ aliquando duo, Noſtris Catholicorum Sacris addicti Conſules, capite plexi ſunt, quòd tumultum non impediverint, in quo Dominus Tenczyńſcius eſt interfectus. Quò enim graviora ſunt pericula, quæ ex tumultibus, & ſeditionibus oriuntur, eò majorem circumſpectionem, & curam Leges Noſtræ à Magiſtratibus exigunt, eòq; graviùs in eos animadvertunt, ſi præcipuam hanc Officij ſui partem, ſusquè dequè habeant.

Hæc tamen pœna nonniſi paucis irrogata fuit; majori parti, aut remiſſa, aut mitigata eſt.

Quòd verò etiam tota Civitas, ob delicta, quæ à majore ejus parte commiſſa ſunt, privilegiorum jacturâ, aut aliâ ſeverâ pœnâ còërceri queat, extra

omnem

omnem controversiam positum est, & regulis juris gentium, atq; omnium temporum exemplis convenit, qualia Grotius de I. B. & P. L. II. Cap: 21. §. 7. & § 10. item
Pufendorff d. I. N.& G. Lib. IIX. Cap. 3. §. 28. adduxerunt.

Itaqué si universa Civitas Thorunensis, hanc ob seditionem, privilegiorum, & Iurium suorum jacturam aliqualem fecisset, id adeò iniqvum haberi non posset, cùm non solùm maxima Civitatis pars huic delicto implicita, sed jam antea diversis vicibus (: quarum rerum monumentum hodiequé turris Culmensis exhibet:) hæc Civitas ob seditiones & tumultus excitatos, mitioribus pœnis còërcita, & ut à gravioribus in posterum sibi caveret, admonita fuerit.

Exercitium Religionis Dissidentium in Regno Nostro certis limitibus circumscriptum est. Si autem ij, quorum Religio in Republica quacunqué primas partes non obtinet, contra Religionem dominantem insurgant, Collegia, Scholas, Sacraria, Oratoria, Altaria, evertant, devastent, destruant, numquid adeo injustum fuerit, si exercitium Sacrorum suorum ijs pœnæ loco aliquantùm restringatur & limitetur? Si Catholici in Anglia, Hollandia, aut alijs in Regnis ac Provincijs, ubi Protestantium Religio principatum tenet, similem tumultum, qualis Thorunensis iste fuit, concitarent, tantosqué excessus, quanti istic acciderunt, committerent, num aliter cum ijs agent Protestantes? an ipsis libertatem Sacrorum non mi-

nus quàm antea, ſine omni immutatione vel reſtrictione adhuc permittent?

Sed ne dici quidem poteſt, Judicium Noſtrum Aſſeſſoriale totam Civitatem, omnesq; Diſſidentes puniviſſe: Conſervata quippe ſunt Civitati ſua privilegia etiam in ipſa ſententia, diſertis his Verbis. *Jura Civitatis illæſa eſſe volumus.*

Quòd verò ſimul conſtitutum eſt, ut in poſterum etiam Catholici, Civitatis Conſilijs in Curia interſint, pro pœna ſanè haberi non poteſt.

Nunquam enim hujus dignitatis incapaces, nec ab ea ullis legibus excluſi fuerunt. Conſtitutiones Noſtræ, & inprimis ea, quæ Anno 1638. publicata eſt, nominatim & ſub pœnâ quingentorum aureorum cavet, ne Catholici in Pruſſia ab hujusmodi Officijs & dignitatibus arceantur, & tàm Decretum Regis IOANNIS III. quàm complura anteriorum Regum reſcripta, haud obſcurè conſtituunt, ut Catholici non minùs, quàm Auguſtanæ Confeſſioni addicti ad eas admittantur. Cumqué Civitatis Thorunenſis incolæ partim Catholici partim Diſſidentes ſint, ipſa æquitas poſtulat, ut illi,qui Religioni inRegno prædominanti addicti ſunt, ſecundùm veteres Regni Conſtitutiones, etiam ad Magiſtratuum munera adſciſcantur.

Si hoc dudum obſervatum eſſet inter utriuſque Religionis Aſſeclas, ſine dubio magîs vigeret concordia, & fatalis hic tumultus forſitan non obortus fuiſſet, atqué, ni fallor,cauſa præcipua, propter quam Judicium Aſſeſſoriale Catholicis, hac ex parte priſtina jura reſtituit,non alia fuit, quàm, ut in poſterum ejusmodi tumultus minùs facile, exori-

exoriantur, aut exorti, tantò celeriùs impediantur ac reprimantur.

Quòd ad Templum attinet, vi hujus ſententiæ Patribus Bernardinis reſtituendum, non vacat nunc diſquirere, quo tempore, quovè jure id ijs antea fuerit ademptum.

Memoriæ proditum eſt, atqué ſi opus ſit, probari poteſt, hos Patres, cùm olim peſtìs tempore ex hac urbe exceſſiſſent, claves Magiſtratui aſſervandas, inſtar depoſiti tradidiſſe.

Ex hoc tempore Templi hujus reſtitutionem ſæpe numerò flagitaverunt, atque diverſis temporibus, à Superioribus Regibus, nominatim à Sigiſmundo & Vladiſlao, mandata, & Decreta obtinuerunt, ut ijs hoc Templum redderetur.

Quæ à Rege Joanne III. poſtremùm repetita, & confirmata, poſt longas dilationes nunc tandem aliquando ad executionem deducta ſunt.

Hæc cùm ita comparata ſint, omnibus æqui animi Diſſidentibus judicandũ relinquimus, utrũ ſententiam à Iudicio Noſtro Aſſeſſoriali latam, ſinè prævio examine, confeſtim, tanquam injuſtam, crudelem, ac barbaram, damnandi, & propterea totam Europam adversùs Nos excitandi, & evocandi idonea cauſa affuerit? Certè maximoperè mirari ſubit, non modò quî factum ſit, ut privati homines adeò in tranſverſum abriperentur, ut antequam de toto negotio certi quidquam ipſis cõſtaret, tam iniqvum de Nobis ferrent Iudicium; ſed multò etiam magis, quomodo Miniſtri quidam in nonnullis Aulis, incertis relationibus in eandem fere ſententiam adducti fuerint, cùm nec

 pro-

probatum ſit, neque ulla ratione probari poſſit, Iudicium Noſtrum Aſſeſſoriale, in perſcribendo hoc Decreto, à regulis juſtitiæ, & æquitatis, aut à legibus Patrijs diſceſſiſſe.

Ponamus verò, Zelum pro Religione Noſtra, venerationem erga Loca Sacra, & Perſonas religioſas, devotionem erga omne, quidquid Nobis Sanctum eſt, indignationem adversùs tot concurrentia flagitia, deſiderium deniqué univerſæ Nationis Noſtræ, juſtitiam ac vindictam poſtulantis, Judicum animos tantoperè commoviſſe, ut hac in cauſa omnem rigorem & ſummam legum ſeveritatem ſequerentur, aut prorsùs etiam aliquantùm excederent. Quinimò fingamus etiam, ſi placet, ſententiam hanc in quibusdam articulis revera eſſe ſeveriorem, quàm ut ejus æquitas omni ex parte aſſeri & defendi poſſit. Nùm propterea alij Regno, aut Reipublicæ jus faſqué erit, reviſorium quaſi aliquod Judicium exercere, & à Nobis ſatisfactionem eo nomine poſtulare, aut cognitionem tantùm Cauſæ ſibi vendicare? Genti in Gentem Imperium non competit.

Regna & Reſpublicæ de his, quæ cum ſubditis ſuis agunt, ad reddendas rationes nemini mortalium obſtringuntur, eaquè diſquiſitio, utrum ſententia aliqua juſta ſit, an injuſta, non ad alium niſi ad ſupremum Iudicem pertinet. Et quò enim tandem res cum omnibus ſententijs, omni cum juſtitiæ adminiſtratione, imò omnibus cum Rebus publicis redigetur, ſi ſententia, quæ à Supremo Tribunali lata, imò à tota Republica ſolenniſſimè comprobata; & confirmata eſt, exterorum

rum rescissioni, reformationi, aut novæ saltem cognitioni submittenda esset?

Nùm alijs in Regnis ac Rebus publicis ullæ feruntur sententiæ, quæ sub censuram vocari, aut in quibus jure aliquid reprehendi possit?

Quodnam verò Regnum, quæ Respublica, hoc casu, alteri in se Iurisdictionem permittet, aut de causa cognoscendi potestatem concedet?

An Nostra unquam Respublica tantùm sibi sumpsit, ut in sententias, & Decreta finitimorum Regnorum, & Regionum inquirendi jus usurparet?

An tantùm à sententijs Regni Nostri ad alia Regna, aliasvè Respublicas datur provocatio?

Nemo utiquè jura, quæ omnibus populis, omnibusqué Rebus publicis competunt, Nobis, spero, negabit; ex his verò præcipuum fere est, quòd ad reddendas de actionibus suis rationes nemini sunt obstrictæ.

Itaquè, si Princeps aliquis, aut Respublica in nonnullos ex subditis suis revera gravius quid statuat, nullum ex eo alij jus conseqvuntur, ut rem ad se trahere, satisfactionem eo nomine postulare, & in eventum, si ea negetur, bellum veluti denuntiare possint, maximè, si ne ipsi quidem subditi eorum auxilium implorent.

Jam verò Civitas Thorunensis nullius opem aut patrocinium postulavit, quin potiùs publicè testata est, se hæc consilia aversari, & ignorare gravamina, quæ extra Regnum Nostrum tantò cum strepitu moventur. Sed nec favor Religionis & communia Sacra, cuiquam Jus, aut legitimam

causam præstare possunt, ad suscipiendam hujus Causæ cognitionem.

Protestantes certè, quantùm constat, studium religionis suæ in exteris regionibus conservandæ, vel propagandæ, inter legitimas belli causas nunquam retulerunt. Admonitionibus, & intercessionibus hujusmodi Causæ locum faciunt, quæ sæpe plùs efficiunt, quàm si de jure contendatur, & per vim quid postuletur.

Mutua enim benevolentia, quam gentes sibi præstant, & amicitia, quâ vicinos inprimis complectuntur, facit, ut multa eis concedant, quæ jure poterant denegare.

Jura autem Gentium sinè dubio violaret Respublica, si quæ intempestivo Religionis zelo impulsa, Iurisdictionem in alteram sibi arrogaret, & ex hujusmodi causa restitutionem in integrum, ac satisfactionem perinde, ac si ea deberetur, sub belli etiam comminatione, & denuntiatione efflagitaret.

Verùm hæc tam clara, ac manifesta sunt, ut non existimem fore quēquam, qui tam levem causam credat sufficere Principibus exteris, ad cognitionem rei sibi vendicandam; facile enim intelligitur, inanem esse, qui ex religionis communione desumitur, prætextum. Alius igitur quærendus fuit, atqué eum tandem, qui hos motus excitant, in Pactis Olivensibus se invenisse putant.

Hæc ergo Pax novo bello causam, & jus præstare debet.

Contendunt enim, Pacem hanc per Decretum Judicij Nostri Assessorialis violatam esse, adeoqué, & ijs, cum quibus ea est inita, & fide: iusso-

jussoribus hujus pacis jus esse, eam ob causam satisfactionem postulandi & sumendi etiam, nisi sponte præstetur.

Constat Pacem hanc inter Poloniæ & Sveciæ Regna Anno 1660. factam esse; Itaqué, qui ad eam provocant, & ex ea jus sibi aliquod adversùs Nos vendicare cupiunt, ante omnia curatiùs expendere debebant, utrum pax ista adhuc subsistat? an post novissimum ac diuturnum satis bellum aliam faciem induerit?

Utrum, postquàm hostilitates inter utrumqué Regnum cessârunt, còáluerit denuò, & agnita ab utraqué parte sit? an verò, & quatenus ab ea fuerit disscessum?

Utrum ij, qui olim Paci huic accesserunt, nunc quoqué eam renovaverint? utrum primi fidejussores denuò requisiti, & de evictione & gvarantia præstanda interpellati fuerint, eandemqué in se receperint? utrum pristinæ fidejussiones exspiraverint? an etiamnùm subsistant? an non deniqué per pacta novissima, quæ nonnulli ex ijs qui A. 1660. pacem hanc injerunt, aut pro ea fidejusserunt, vel cum Regno Nostro, vel cum Regno Sveciæ contraxerunt, res in alium planè statum redactæ fuerint?

Sanè animo vix concipi potest, quemadmodũ illis, qui durante illo diuturno & gravissimo inter Nostrum & Sveticum Regnum bello, de Pace Olivensi restituenda, parum fuerunt solliciti, qui, cùm proximis hisce annis, in quàm pluribus Articulis à Pace hac recederetur, se ad conservandam eam ac tuendam obstringi non existimaverũt; nunc demùm ultrò, cùm nemo eorum operam

imploret, in mentem venire potuerit, Pacem hanc per sententiam in causa Thorunensi latam, turbatam esse, sequé proinde esse obligatos, ut rem in se recipiendo, Rempublicam Nostram ad restitutionem in integrum & satisfactionem, armis etiam, si aliter id fieri non possit, adigant?

Non dèerunt puto, qui in eam adducentur suspicionem, illos, qui vel maximè Pacem Olivensem Nobis objiciunt, non tam conservationem Pacis hujus, quàm occasionem & prætextum novi belli quærere, nec tam de Religione tuenda, quàm de Regione acquirenda esse sollicitos.

Ponamus autem Pacem Olivensem adhuc in suo vigore persistere; fingamus, nullum ex illo tempore bellum inter Regnum Nostrum, & Suecia intercessisse, nihil immutatum esse, fidejussiones olim interpositas omnes adhuc durare, aut etiam de novo esse repetitas, & confirmatas; quâ ratione, quæso, probabitur, per sententiam in Thorunensi causa latam, fœdera Pacis Olivensis violata esse?

Res omnis redit ad ea, quæ Art: 2do §. 3. continentur, cujus verba singula, quæ ad hanc causam pertinent, adscribemus, relictâ cuiqué liberâ judicandi facultate, utrum S. R. Majestas, & Respublica Nostra, violatæ per hanc sententiam Pacis, inculpari possint.

Art. II. §. III.

Civitatibus Prussiæ Regalis, quæ in possessione suæ Regiæ Majestatis Regniq; Sveciæ, hoc bello fuerunt, manebunt itidem omnia jura, liber-

bertates, & Privilegia, quibus, sive in Ecclesiasticis, sive in profanis potitæ sunt ante hoc bellum (: Salvo libero, uti ante hoc Bellum viguit, in prædictis Civitatibus Catholicæ & Evangelicæ Religionis exercitio :) *earumqué Territoria, Magistratus, Communitates, Cives, Incolas & subditos, S. R. M. Pol. eadem quâ olim Clementiâ, & gratiâ Regia in posterum prosequetur, fovebit, & tuebitur.*

QUis non videt, hoc §. id potissimum actum esse, ut Prussicis Civitatibus, quæ durante bello, Svecorum partibus adhæserant, amnestia conciliaretur? Hoc verborum contextus indicat, hoc temporis illius Historici docent, ex quibus unum, eundemqué Sveticum & Brandeburgicum Historiographum allegâsse sufficit.

Puffendorff Histor. Carol. Gustavi Lib. VII. §. 12. pag. 611.

Vigore igitur hujus Articuli, Prussicæ Civitates iterum in gratiam, & tutelam Regiam sunt receptæ, quâ etiamnùm fruuntur.

Jura, libertates, atq; Privilegia ipsis sunt confirmata, quæ ipsis non adempta sunt, nequé adimentur; vel in ipso Decreto novissimo, Civitati Thorunensi Jura hæc disertis verbis reservata, & de novo confirmata sunt.

Nequé tamen silentio est transeundum, has ipsas Prussiæ Civitates, eodem tempore, quo pax hæc sancita fuit, ac præsertim Thorunensem, jam an-

tea Regi Ioanni Casimiro, qui tunc imperabat, de novo obsequium & fidelitatem promisisse, sequé omni tempore, omnia boni, & fidelis subditi officia præstituram, spopondisse.

Atqué hâc ipsâ sub conditione eidem pristina Privilegia confirmata, & renovata sunt. Imò qui proximè præcedit § II. Articuli hujus II. disertissimè ostendit, non aliter Civitates Prussiæ, nisi *legibus Regni convenienter*, his Privilegijs uti debere.

Ex quo intelligitur, eas, hâc Amnestiâ, atqué his Privilegijs tam diu frui, quòad legibus & officijs suis congruenter se gerant.

Id generis clausulæ in nullis Pacificationum tabulis non occurrunt. Quis verò existimabit, illas subditis hoc præstare, ut ipsis Privilegia, etiamsi delinquant, aut si seditionem moliantur, adimi, aut imminui nequeant?

Eâ certè de re Pacis Olivensis tabulis nihil quidquam cautum est, ipsaqué negotiorum natura prohibet, quò minùs Amnestia eò usqué extendatur. De illo quippe casu, si quæ harum Civitatum, tumultum concitaverit, aut aliud grave delictum commiserit, atqué ita Privilegijs & immunitatibus indignam se reddiderit, eo tempore ne cogitatum quidem est, nequé credibile est, eos qui pacem eam fecerunt, hunc casum complecti, & subditis hoc pacto occasionem, & licentiam delinquendi præstare voluisse. Porro de sententia hujus §phi, Prussiæ, quas diximus, Civitatibus, liberum exercitium Catholicæ & Evangelicæ Religionis, perinde atqué ante illud bellum fuerat,

fuerat, ſalvum eſſe debet. Hoc ipſum quoqué nulli Civitatum Pruſſiæ, & nè Thorunenſi quidem interverſum eſt; quippe libero Religionis exercitio etiamnùm gaudet, quantùmvis Catholicos in ſuæ Religionis exercitio, inaudito planè modo turbaverit. Quòd ſi ei, in pœnam hujus criminis, exercitium Religionis Lutheranæ certis limitibus reſtrictum eſſet, non tamen idcircò id pro infractione pacis hujus haberi poſſet: privilegia enim requirunt, nè quis ijs malè utatur. Caſus delicti, nec Privilegijs Ciuitatum Pruſſiæ, nequé Pace Olivenſi comprehenditur.

Templi, quod Patribus Bernardinis reſtitutum eſt, nulla in hac pace facta eſt mentio; hoc enim Templum, ut ſuperiùs diximus, jam ante illud bellum, per complura Decreta Regia Patribus his adjudicatum, Civitatiqué ejus Reſtitutio injuncta eſt. Quæ Decreta Pax Olivenſis adeò non ſuſtulit, ut potiùs utriqué Religioni, & conſequenter, etiam Catholicæ, Jura, quibus ante illud bellum fruebatur, confirmaverit.

Quòd ſi tamen quis exiſtimaverit (: etiamſi id vix concipi poſſit:) in cauſa Thorunenſi nonnihil contigiſſe, quòd Paci Olivenſi, ejuſqué Articuli II. §. 3tio adverſetur, ijs ipſis tamen, qui nunc maximos propterea motus cient, eâ de re cōquerendi jus non competeret:

Non enim Pax hæc inter Rempublicam Polonam & Electoratum Brandeburgicum, ſed Poloniam inter & Sveciam eſt inita.

Elector Brandeburgicus illo tempore, unà cum Sacr. Cæſ. Maj. & Regno Poloniæ ex una, eadem-

qué

qué parte, contra Svecos, velut alteram adverſam partem ſtetit, adeoqué illi in hac Pace pro una veluti Perſona habentur. Nominatim verò Art. II. §. III. non niſi ad inſtantiam Regis Sveciæ, qui durante illo Bello, Pruſſiæ Urbes poſſederat, ijſqué hanc Amneſtiam proſpicere allaborabat, inſertus eſt.

Vid. Puffendorff Hiſtor. Car. Guſtavi. Lib. VII. §. 12.

Elector Brandeburgicus ratione Pruſſiæ Regalis tunc temporis nihil quidquam ſtipulatus eſt, nec viciſſim Rex Poloniæ Joannes Caſimirus & Reſpublica ipſi hâc ex parte quidquam promiſerunt.

Manet potiùs Electorem Frider. Vilhelmum hæc gloria, quòd eo tempore Catholicorum in Livonia patrocinium ſtrenuè ſuſceperit, pro ijs apud Regem Sveciæ interceſſerit, ac ut ijs liberum Religionis exercitium relinqueretur, ſedulò allaboraverit. Adeoqué aula hæc cauſam habet, proſpiciendi potiùs, ut ea, quæ Att. IV. §. II. Tabularum Olivenſium pacta ſunt, rectè obſerventur, quàm, ut de Art. II. ac de ijs, quæ ratione Pruſſiæ Civitatum cum Svecis pacta ſunt, ſollicita eſſe debeat.

Soli Sveciæ Regno, ſiquidem Pax hæc adhuc ſubſiſteret, & huic articulo contraventum eſſet, potiſſimum admonendi nos ea de re jus competeret. Quantùm verò conſtat, Svecia apud Regem Noſtrum Sereniſſimum & Rempublicam nihil quidquam de eo conqueſta eſt. Confidimus etiam ſuam R. Majeſtatem unà cum Ordinibus Regni Sveciæ pro æquitate ſua, ea, quæ hac in Cauſa ge-

ſa geſta ſunt, pro violatione Pacis Olivenſis non habituram eſſe.

Reliquis certè Principibus, & Rebuspublicis, Pax Olivenſis, nullam cauſam præbere poteſt, cur Nobis hac de re litem moveant. Quàmvis enim Articulo 35. hujus Pacis omnes in Univerſum Paciſcentes ſe mutuò ad fidejuſſionem generalem & evictionem obſtrinxerint, id ipſum tamen planè ad alium caſum pertinet, ſi nimirum una pars alteram bello aggrediatur, qui caſus certè nunc non exiſtit. Quod ſi verba quis §. II. Articuli huius 35. urgeat: *Si contingat unam partem ab altera gravi aliquâ injuri, citra tamen vim armorum vexari &c.* nè ea quidem ad præſentē caſum applicari poſſunt. Hic ipſe enim Paragraphus docet, exſpectandum ante omnia eſſe, an pars læſa cum lædente convenire poſſit, quippe quamdiu hæc ſpes ſupereſt, compaciſcentibus nullum jus eſt, negotio ſe ingerendi.

Nec ante quidquam ſuſcipiendum erit à compaciſcentibus, aut fidejuſſoribus, quàm poſt factam à parte læſa requiſitionem.

Quarum rerum omnium nihil hucuſqué factum eſt. Non enim compertum eſt, partem læſam quidquam à Republica Noſtra poſtulâſſe, nec dici poteſt Nos ea de re convenire non poſſe, nequé eos, qui hac de re maximos cient motus, quiſquam compellavit.

A Thorunenſi & reliquis Pruſſiæ Civitatibus quidem hoc certè non eſt factum, quàmvis cum his né inita quidem hæc pax ſit, ut pro parte pa-

 ciſcen-

ciſcente haberi nequeant, licet amneſtia, quæ Art. 2. §. 2. continetur, ad ipſas pertineat.

Compaciſcentibus autem, qui ante hàc Nobiscùm adversùs Svecos bellum geſſerunt, & in pace cum Svecis condenda, ſocij, & adjutores Nobis fuerunt, qui in 2do Pactorum horum Articulo, nihil quidquam à Nobis ſtipulati ſunt, quibus Nos nihil promiſimus, tantò minùs in mentem venire poteſt, ſe per ſententiam à Iudicio Noſtro Aſſeſſoriali latam, læſos eſſe, aut Nobis lædendi ipſos animum fuiſſe.

Sed nec fidejuſſores Pacis Olivenſis cauſam habent, huic negotio ſe ingerendi, inprimis autem vix intelligi poteſt, quâ ratione S. R. Majeſtas Magnæ Britanniæ huic negotio implicari poſſit.

Integrum ſanè eſt, Sereniſſimo illi Regi, tanquam Defenſori Fidei Religionem dominantem in Regno & Provincijs ſuis tueri, ac defendere.

Integrùm ei etiam eſt, religionis ſuæ aſſeclarum, & omnium Proteſtantium, quamcunqué Cõfeſſionem Fidei ſequantur, etiam extra Regnum Angliæ, patrocinium ſuſcipere, pro eis intercedere, & Officia ſua interponere.

In ſtatum verò Religionis Poloniæ Noſtræ inquirere, aut Protectorem, & Defenſorem Diſſidentium apud Nos agere, nè quidem Rex Angliæ deſiderabit, ſicuti nec permittet, ut alij Catholicorum in Regnis, & Provincijs ejus, tutelam ſuſcipiant, & Jura eorum, atqué exercitium Religionis, quo fruuntur, ipſis aſſerere conentur. Speramus

ramus potiùs ac certò confidimus eum locum daturum æquitatis plenissimæ regulæ:

Quod tibi non vis fieri, alteri nè feceris.

Sed & Pax Olivensis suæ R. Majestati ansam nullam suppeditare poterit, ut negotio huic se interponat; sanè non constat, an Rex Sveciæ, Carolum II. Angliæ tunc temporis Regem, fidejussorem hujus Pacis unquàm nominaverit, aut adsciverit. Rex iste, eo tempore, quo Pax Olivensis còálescebat, Regnorum suorum gubernacula nondum capessiverat. Certè Pacis, quæ Sveciam inter, ac Daniam, aliquot demùm menses post Olivensem, conclusa fuit, Mediatorem, non Rex Carolus, sed Respublica Angliæ egit.

Et quàmvis non diffiteamur Regem Nostrum Ioannem Casimirum, & Electorem Brandeburgicum, post Pacem Olivensem initam, Carolum hunc II. intra præfinitum Articulo 36. temporis spatium, unà cum alijs, fidejussorem denominasse, non tamen satis constat, an fidejussio hæc à Carolo Rege unquam acceptata fuerit. Quòdsi hoc quoquè dederis, à Nostra certè Republica contra Regnum Sveciæ, non autem ab hoc Regno contra Nós, ad Gvarantiam electus & requisitus fuit.

Itaquè non apparet, quâ ratione nunc ad fidejussionem hanc provocari, eaquè contra Nos allegari possit. Quis credidisset, fieri posse, ut hæc ex singulari fiducia & intuitu perpetuæ amicitiæ, quæ Regno Nostro cum Angliæ Regno ab omni memoria intercessit, facta denominatio Regis Caroli II. ad Fidejussionem, qûam ille, ut videtur,

ne

ne quidem in se suscepit, contra Nos aliquando allegaretur, atque ex ea, occasio in Instituta, leges, sententias, & Decreta Nostra inquirendi, & de ijs cognoscendi captaretur? Accedit ad hæc, quòd Fidejussores Officia sua antè interponere non soleant, quàm ab ijs, ad quos res pertinet, fuerint requisiti; Pactorum verò Olivensium Articulo 36. etiam nominatim cautum est, id non nisi ad requisitionem partis læsæ fieri debere.

Quæ verò hîc est pars læsa? aut à quo tandem facta est requisitio? Civitas certè Thorunensis fidejussores non sollicitavit, sed nec pro parte compaciscente ea, aut pro parte læsa ullà ratione haberi potest. Quodsi Regnum Sveciæ Pacis Olivensis restitutionem postularet, sanè alias, & graviores certè causas haberet, ex quibus eam urgeret. Atque vereor, ut ij, qui Regnum Sveciæ sollicitant, ut Pacis hujus rationem habeat, sibi suisque socijs benè consulant. Fidejussores Pacis Olivensis, ut superiùs ostendimus, eo tempore, quo inter Nostrum, & Sveciæ Regnum bellum gerebatur, parum de restituenda Pace Olivensi solliciti fuerunt.

Anglia, in primis, cùm Livoniæ & Germanicarum, quæ ad Regnum Sveciæ pertinent Provinciarum, ad quas nominatim Olivensis Pax Artic: 1. extenditur, conditio & status non parum immutaretur, non putavit, suarum partium esse, se causæ huic interponere, aut de Pace Olivensi conservanda vel restituenda cogitare.

Nunc verò, postea quàm Pax ista aliam planè faciem induit, sponte etiam, nec quoquam implorante,

rante, ad eam provocatur, ex eaqué prætextus capi posse creditur, sententia s & Decreta Iudiciorum Nostrorum reformandi, & in Nos quasi Jurisdictionem quandam sibi arrogandi.

Quæ, qui singula absque partium studio consideraverit, is facilè intelliget, vim fieri Pacis Olivensis tabulis, si ad hanc causam trahantur, atqué S. R. Majestas & Respublica Nostra Pacis hujus violatæ arguantur.

Itaqué hæc sufficere poterunt causæ, & instituto Nostro. Superest, ut moneamus, ipsa Pacta Olivensia luculenter docere, quâ ratione procedendum sit, si quid contra Pacem hanc admissum fuerit, quò tantò manifestiùs appareat, etiamsiquis fingat Pacem Olivensem hùc trahi posse, alio tamen prorsùs modo hoc negotium tractandum fuisse.

~~Secundùm Articulum 35. §. 2dò~~ Pacis Olivensis, pars ea, quæ ab altera læditur, primùm tentare debet, ut adversæ Parti ipsa per se reconcilietur, hoc enim præcipiunt verba hujus Articuli:

Si contingat, unam partem ab altera, vel plures à pluribus gravi aliquâ injuria, citra tamen vim armorum vexari, non licebit ideò læso ad arma subitò recurrere, *sed antè amicabilis componendarum hujusmodi controversiarum ratio ineunda erit, videlicet, ut læsus acceptâ injuria, si immediatè cum lædente convenire nequeat, alios Paciscentes moneat &c.* - -

Si quis igitur crediderit, Rempublicam Nostram, Pacem Olivensem violasse in causa Thorunensi, quòd nulla ratione probari poterit, is tamen concedet, expectandum ante omnia esse, donec pars læsa aliquid ob eam rem ad S.R.M. & Rempublicam Nostram deferat; experiendum priùs, utrum pars cum parte sine arbitris redire in gratiam, & ne adhibitâ quidem cæterorum, sivè compaciscentium, sivè etiam fidejussorum opera, de causa transigere velit; si amicabilis compositio inter partes frustra tentata fuerit, tum verò secundùm Pacta Olivensia reliqui paciscentes à læso ea de re admonendi, & de ope auxilioqué præstando compellandi sunt. Ergo hæc quoqué interpellatio, & admonitio expectanda erat, si quidem de Pace Olivensi violata, quòd fieri omninò nequit, agi Nobiscum possit.

His quoqué remedijs si nihil efficiatur, Commissio Generalis omnium Paciscentium nomine, ad confinia læsi, intra quatuor Menses est instituenda, ibiqué, ut lis intra alios quatuor Menses dirimatur, sedulò danda est opera.

Hæc singula luculenter ostendunt, hunc §. ad præsentem causam, nulla ratione trahi, aut referri posse. Quæ enim sunt illa læsæ partis confinia, ubi Commissio Generalis institui possit? Quæ est illa gravis injuria, quâ pars à parte fuerit affecta?

Sed fac, hæc omnia habere locum; generalis tamen ab omnibus & singulis paciscentibus, adeoqué à S. Cæsarea Majestate, à S. R. M. & Republica Nostra, atqué à Regno Sveciæ, & ab Aula Prussi-

Prussica, Commissio instituenda erit, si Pacem Olivensem sequi volimus.

Quòd si ne sic quidem partes in gratiam redeant, tum demum læso integrum est, alteri bellum solenniter denuntiare, & jus suum armis prosequi.

Non minùs Articulus 36. Pacis Olivensis postulat, ut media amicabilia ante omnia adhibeantur. Si hæc non procedant, tum demum fidejussores parti læsæ, ad ejus requisitionem, se sociare debent.

Fidejussoribus igitur non licet, causam suam facere, nequé ijs jus esse potest interponendi se, aut satisfactionem, additâ belli etiam comminatione, postulandi, nisi eo casu, quo ipsi parti læsæ, per ea, quæ Articulo 35. cauta sunt, hoc jus competat, atqué, si ab ea hoc Nomine requisiti fuerint, & interpellati. Atque hanc potissimùm ob causam fidejussores pacis hujus nominati, & gvarrantiæ constitutæ fuerunt, ut ne lites, facilè in bellum erumperent, quod ipsa verba Articuli 36. & is, quem supra allegavimus, Sveticus & Brandeburgicus Historiographus.

Puffendorff Histor: Caroli Gustavi Lib. VII. §. 12. pag. 611. abundè testantur.

Quòd si etiam fidejussores requirendi sint, singuli qui paci huic accesserunt, eo nomine rogandi, & compellandi erunt, Inprimis Rex Galliæ Christianissimus, cujus potissimùm operâ Pax Olivensis composita fuit, quem omnes, ut hanc Fi-

dejussionem susciperet, rogârunt, & qui in ipsis Pacis tabulis eam solenniter in se recepit; nec minùs Rex Hispaniarum, qui à Regis Poloniæ, & ab Electoris Brandeburgici Legatis fidejussor nominatus est, atqué has partes suscepisse, se statim post Pacem conditam declaravit.

Denique etiam Fœderati Belgij Respublica, quæ pariter denominata fuit, quàmvis, utrum ea Gvarantiam hanc acceptaverit, non satis constet. Enim verò supervacuum est, hac de re plura verba facere? satis manifestùm est, Pacem Olivensem à Republica Nostra per sententiam in Causa Thorunensi pronuntiatam, nulla ratione esse violatam.

Quòd si ergo quis ex ijs, qui pacem hanc Nobiscum injerunt, hoc solo prætextu usus, ad arma venire, & nullâ à Nobis accepta injuria bellum Nobis inferre velit, is ipse potiùs ruptæ ac violatæ pacis hujus jure argui poterit.

Quare & confidimus, si id contigerit, cæteros Paciscentes & fidejussores, Nostris partibus accessuros, suaqué Nostris armis sociaturos esse.

Speramus etiam fore, ut Regnum Angliæ, quo cum nostra Respublica continenter pacem, atqué amicitiam coluit, & quo cum semper pacem colere cupimus, hæc probè perpendat, & se non contra Nos, sed à Nobis & Nostri Causâ ad Pacis hujus Fidejussionem nominatam esse cogitet.

De Aula verò Prussica rationes plures sunt, quam ob rem idem Nobis polliceamur.

Ele-

Electoratus Brandeburgicus in ipſa Pacificatione Olivenſi cum Noſtro Regno ab una parte ſtetit; Pacta quoqué Velavienſia Aulam hanc ad perpetuum, & inviolabile fœdus Nobiſcum obſtringunt, quibus promiſit ſe fidam Nobiscum amicitiam & unionem culturam, nequè unquam cum hoſtibus Regum & Regni noſtri fœdus, directè, in præjudicium Regum Noſtrorum, aut Reipublicæ Noſtræ inituram, adeoqué multò minùs arma adversùs Nos capturam eſſe.

Quod reliqvum eſt, licet ſperare non poſſimus, nos, ea quæ diximus, ijs qui præjudicijs planè præoccupati, & affectuum vehementiâ abrepti, nil niſi bellum & turbas quærunt, probaturos eſſe; id ab ijs tamen, qui cauſas rerum probè expendere conſveverunt, & moderatioris ſunt animi, atqué pacem & tranquillitatem amant, facilè Nos impetraturos credimus, ut aut Nobis aſſenſum omnino præbeant, aut rẽm certè ulteriore indagatione, & diſquiſitione dignam eſſe cenſeant, atqué adeò judicium tantiſper ſuſpendant.